

Тютюнник Світлана Василівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри організації обліку та аудиту,
Полтавська державна аграрна академія,
Білоус Світлана Миколаївна,
студентка ОКР «Магістр»,
спеціальність «Облік і аудит»,
Полтавська державна аграрна академія

УДК 658:657.421.3

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Одним із напрямів аналізу необоротних активів є аналіз нематеріальних активів. У відповідності до п. 4 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. Наявність нематеріальних активів у складі майна характеризує обрану господарюючим суб'єктом стратегію як інноваційну. До нематеріальних активів належать (п. 5 П(С)БО 8) [2]:

- права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо);

- права користування майном (право користування земельною ділянкою, крім права постійного користування земельною ділянкою, відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо);

- право на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо);

- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, в тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо);

- авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо);

- незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи;
- інші нематеріальні активи (право на провадження діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо).

Методика аналізу нематеріальних активів передбачає проведення досліджень за наступними напрямками: аналіз обсягу і динаміки нематеріальних активів; аналіз структури і стану нематеріальних активів за видами, термінами використання та правовою захищеністю; аналіз прибутковості та оборотності нематеріальних активів; аналіз ліквідності нематеріальних активів і ступеня ризику вкладення капіталу в цей вид активів.

Джерелами інформації для проведення аналізу обсягу і динаміки нематеріальних активів слугують дані бухгалтерського балансу (форма № 1) та приміток до річної фінансової звітності (форма № 5). Аналіз динаміки нематеріальних активів передбачає визначення зміни їх загального обсягу та вартості окремих груп за період (розраховують темпи їх росту і приросту). Доцільним є проведення трендового аналізу нематеріальних активів для визначення загальної тенденції їх зміни за інформацією декількох звітних періодів.

З метою більш поглибленого оцінювання складу і структури нематеріальних активів вивчають їх віковий склад, тому що вони перебувають у складі активів підприємства упродовж терміну їх корисного використання (визначає підприємство при зарахуванні їх на баланс). Також необхідно оцінити стан нематеріальних активів підприємства за ступенем їх зносу (амортизації). При цьому розраховують коефіцієнт амортизації нематеріальних активів відношення суми накопиченої амортизації нематеріальних активів до їх первісної вартості [1]. Для більш повної характеристики стану нематеріальних активів визначають коефіцієнт їх придатності як відношення залишкової вартості нематеріальних активів до їх первісної вартості.

Доцільним під час проведення аналізу нематеріальних активів є здійснення їх розподілу за видами, джерелами надходження, термінами корисного використання та за рівнем правової захищеності [3]. При аналізі структури нематеріальних активів за джерелами надходження досліджують наступні групи об'єктів: внесені засновниками; придбані за плату або в обмін на інше майно; одержані безпосередньо від юридичних і фізичних осіб; субсидії державних органів.

При аналізі структури нематеріальних активів за рівнем правової захищеності досліджують наступні групи об'єктів - захищені: патентами на винаходи; зареєстрованими ліцензіями; свідоцтвами на

корисну модель; патентами на промислові зразки; свідоцтвами на торгову марку; авторськими правами.

Вкладення капіталу в нематеріальні активи за ступенем ліквідності та рівнем ризику можна оцінити за трьома категоріями: високоліквідні, обмеженоліквідні, низьколіквідні. Дана класифікація є умовною, оскільки вкладення капіталу в нематеріальні активи при оцінюванні ліквідності балансу підприємства прийнято відносити до низьколіквідних активів. У зв'язку з цим при необгрунтованому збільшенні частки нематеріальних активів у майні підприємства структура балансу погіршується, знижуються показники ліквідності, зменшується фондвіддача необоротних активів і уповільнюється обіг усього капіталу.

Суб'єкти господарювання використовують нематеріальні активи з метою одержання економічного ефекту при виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг. Водночас розрахунок ефективності використання нематеріальних активів пов'язаний із труднощами і потребує комплексного підходу, адже ефект у вигляді обсягів продажу залежить від багатьох інших чинників (попиту, ціни, якості товару, конкуренції та ін.), і визначити дію безпосередньо кожного з них досить складно. Кінцевий ефект використання нематеріальних активів відображається в показниках результатів господарської діяльності: зменшення витрат на виробництво, збільшення обсягів збуту продукції, зростання прибутку, підвищення платоспроможності та фінансової стійкості.

Таким чином, узагальнюючи вище наведене, основним принципом управління динамікою необоротних активів є твердження: темпи зростання виручки від реалізації продукції та прибутку повинні випереджати темпи зростання нематеріальних активів.

Список використаних джерел:

1. Аналіз господарської діяльності : навч. посібник / В. О. Шевчук, О. В. Коновалова, В. П. Пантелеєв. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2011. – 399 с.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18 жовт. 1999 р. (із змінами). [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г. В. Савицька ; 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.